

Cultura

FOTOGRAFIA

SÍLVIA MARIMON
BARCELONA

El barri de Can Clos, a la falda de Montjuïc, es va construir en un temps rècord: en 28 dies es van fer 192 habitatges de 37,20 metres quadrats. Eren els anys 50 i les presses venien perquè se celebrava el Congrés Eucarístic i es van desallotjar les barraques que hi havia a la Diagonal. El fotògraf Leopoldo Plasencia (Canet de Mar, 1906 - Barcelona, 1988) no només va fotografiar l'abans i el després, sinó tot el procés de construcció del polígon d'habitatges. Plasencia va documentar moltes altres grans operacions urbanístiques: entre el 1940 i el 1970 va fotografiar l'edificació dels blocs de la Verneda -inclosos els interiors dels pisos-, els nous conjunts residencials a la Trinitat Nova, l'enjardinament dels voltants del castell de Montjuïc, el naixement del barri de Sant Cosme al Prat del Llobregat o la creació de Ciutat Badia. El fotògraf va acabar construint un arxiu immens dipositat a l'Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya (IEFC). *Barcelona en construcció (1940-1970)* treu a la llum 200 d'aquestes 18.000 fotografies.

El llibre, editat per l'IEFC i Viena Edicions i amb textos de la historiadora Isabel Segura, és una mirada inèdita a una Barcelona que ha sigut molt poc explotada fotogràficament: "No només mostra la reconstrucció i la construcció de la ciutat, sinó també dels subjectes que la fan possible: fusters, manyans, guixaires...", detalla Segura. Plasencia treballava sobretot per encàrrec i en la majoria de casos visitava les obres cada 15 dies amb la seva càmera. Un dels seus principals clients va ser l'empresa constructora Cubiertas y Tejados. Amb les fotografies de Plasencia no només es pot visualitzar la transformació de la perifèria de la ciutat, sinó també com canvien les tècniques de construcció i com les màquines van anar substituint les persones.

L'empatia de Plasencia

"Després de la Guerra Civil, les constructors van fer un gran negoci, segurament algunes van estar darrere el cop d'estat de Franco", explica Segura. Cubiertas y Tejados va treballar per al govern republicà, però després de la guerra el seu creixement va ser exponencial. ¿El fet que aquestes constructors paguessin la feina a Plasencia va condicionar la seva mirada? "Hi ha un seguiment de l'obra, Plasencia s'ho podia permetre perquè li pagaven per fer-ho i no hi ha relat de conflicte", diu Segura. "Però poques vegades he vist un acostament com el de Plasencia a les persones que treballen a l'obra, hi ha molta empatia", afegeix la historiadora. El fotògraf s'atansa als picapedrers que treballen a la portalada de la catedral, als treballadors del port, als operaris que carreguen estructures de for-

01. Pavimentació de la carretera de Ribes. 02. Treballadors de les obres de la rasa del carrer Aragó. A la dreta, el Mercat de la Concepció. 03. El barri de Can Clos. 04. Badia del Vallès.

LEOPOLDO PLASENCIA (IEFC)

El 'making-of' de la construcció de Barcelona

Leopoldo Plasencia va documentar amb fotografies l'edificació de la perifèria urbana entre el 1940 i el 1970

migó, als que manipulen les grues de vapor...

"Si no fos pel zel del fotògraf i de la seva dona [Maria Saura], totes aquestes fotografies no s'haurien conservat", assegura Laia Foix, coordinadora del departament de documentació i investigació de l'IEFC. Saura era qui registrava, numerava i guardava en sobres i capsels els negatius del seu marit.

Salvat
Les empreses
privades
van fer
desaparèixer
o van perdre
els arxius

Va ser Saura també qui va donar els arxius a l'IEFC quan Plasencia va morir: "Afortunadament el fotògraf, la seva dona i l'IEFC han conservat l'arxiu perquè les empreses privades per a les quals va treballar Plasencia o han fet desaparèixer els arxius o no s'han preocupat de conservar-los", diu Segura.

En la crònica gràfica de Barcelona hem vist centenars de vega-

des la plaça Sant Jaume, la Rambla i l'Eixample. Però la perifèria és pràcticament inexistente.

Plasencia va visitar el barri de la Verneda durant els dos anys que va durar la construcció del nou barri que el franquisme anunciava així: "Alojará innumerables familias que hoy viven en pésimas condiciones materiales, que dan como resultado una amoralidad que ni nos atrevemos a describir". El cert és que es van utilitzar materials de molt baixa qualitat i la crònica gràfica del fotògraf mostra com la Verneda va anar creixent entre fàbriques i camps de conreus. Plasencia també va fotografiar la construcció d'infraestructures com la pavimentació de la carretera de Ribes (l'actual C-17), la construcció d'una nova estació de viatgers a la plaça d'Espanya per a la companyia d'aviació Iberia, la cobertura de la rasa al carrer Aragó i l'estació depuradora d'Aigües de Barcelona per a la captació d'aigües subterrànies a Sant Joan Despí.

L'icònic 600 a la Seat

A la perifèria també van començar a proliferar les fàbriques i el fotògraf

HISENDA FA PERILLAR EL TEMPORADA ALTA La reclamació de l'Agència Tributària de retornar l'IVA de les subvencions i transferències públiques amenaça la continuïtat del festival gironí. El Temporada Alta va rebre dijous una notificació d'Hisenda en què se li demanava 1.400.000

euros corresponents als exercicis d'entre el 2012 i el 2015. Sorprenentment, la petició d'Hisenda va arribar després que el Congrés aprovés la llei de contractes públics que recull l'excepcionalitat de la cultura i, per tant, reconeix que les subvencions culturals no estan subjectes a l'IVA.

de Canet hi va entrar a dins i va immortalitzar sales de màquines i treballadors. No va fotografiar la construcció de les instal·lacions de la Se- at, però sí el seu menjador, els laboratoris, els magatzems i les oficines. Plasencia va copsar el moment en

què es muntava l'icònic model 600. Quan es va fabricar l'últim 600 els treballadors li van dedicar l'epitafi "Vas néixer príncep, mors rei". Plasencia es va passejar amb la càmera per la fàbrica de gelats Camy, la Nestlé a Viladecans, la Gallina Blan-

ca a Sant Joan Despí, la Renault al carrer Rosselló...

Les últimes fotografies que mostra el llibre estan dedicades a Badia del Vallès, una ciutat que el franquisme, ja en fase terminal, va crear artificialment. La ciutat té la forma de la península Ibèrica i en menys d'un quilòmetre quadrat hi viuen unes 14.000 persones. El paisatge és de formigó, amb grans blocs de pisos de colors grisos i marrons, moltes rondes i molt pocs comerços.

El naixement de Badia del Vallès

Cubiertas y Tejados va ser l'empresa que va construir aquest polígon d'habitatges entre Sabadell i Cerdanyola, i Plasencia va fer fotografies, cada 15 dies, entre el 1971 i el 1974. Badia del Vallès va esdevenir una ciutat independent el 14 d'abril del 1994. Els 4.156 habitatges van quedar enllestits l'abril del 1973.

El testimoni gràfic de com es va construir Badia del Vallès és excepcional. La majoria de fotografies del llibre són inèdites, ja que només una part molt petita va ser publicada. I són úniques perquè les còpies sobre paper entregades al client ja no existeixen. —

Plasencia, a bord dels bombarders italians

S.M.
BARCELONA

Leopoldo Plasencia era a Mallorca quan va esclatar la Guerra Civil. Es desconeix què hi feia però s'ha trobat una imatge que demostra que el fotògraf de Canet va pujar a un dels avions de l'exèrcit feixista italià. Es tracta de la fotografia d'un avió de combat italià, un Savoia-Marchetti SM.79, feta des d'un altre avió. Al negatiu, la informació que hi havia escrita a la banda inferior va ser tapada per evitar que algú pogués localitzar des d'on s'havia fet.

Mussolini va enviar els seus moderns avions a Mallorca per ajudar Franco a guanyar la guerra. Van ser precisament aquests avions italians, que sortien des dels aeròdroms mallorquins, els que van bombardejar del 16 al 18 de març del 1938 la ciutat de Barcelona i van matar més d'un miler de persones. Al començament de l'any 1939, a punt d'acabar-se la guerra, els avions van tornar a la capital catalana i en vol rasant van disparar contra tothom al passeig de Sant Joan. Plasencia també va fotografiar les destrosses que els bombardejos havien causat a l'hivernacle del Parc de la Ciutadella. "Segurament hi ha moltes més fotografies però a l'arxiu no hi són i no sabem qui les té", assegura la historiadora Isabel Segura.

Un testimoni corrobora que Plasencia va pujar als avions feixistes italians. El 2014, Carlos Fernández va entrar a l'Arxiu de l'Institut Fotogràfic de Catalunya buscant fotografies de Barcelona de la postguerra i el franquisme per documentar un llibre de memòries que estava escrivint. Coses de l'atzar, Fernández havia treballat a Cubiertas y Tejados des de mitjans dels anys cinquanta fins a la seva jubilació i havia col·laborat activament amb Plasencia. Fernández ha sigut una gran font d'informació a l'hora de documentar *Barcelona en construcció 1940-1970*, perquè el registre del fotògraf no tenia ni contactes ni fitxes. "Fernández ens va confirmar que Plasencia havia participat en la presa de fotografies dels bombarders italians abans i després de les bombes", diu Segura.

Els Savoia van bombardejar moltes altres ciutats catalanes. Com Lleida, el 2 de novembre del 1937: en menys de quatre minuts, els avions italians van llançar més de 13.600 quilos de bombes sobre la ciutat. Es calcula que hi van morir més de dues-centes persones. Però el nombre exacte és una incògnita perquè el registre el van fer desaparèixer durant la postguerra. —

Avió Savoia-Marchetti SM. 79, utilitzat per bombardejar Barcelona. LEOPOLDO PLASENCIA (IEFC)